

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова приймальної комісії

Ігор РОМАНЮК

« ___ » _____ 2024 року

ПРОГРАМА

вступних випробувань для здобуття освітнього ступеня "доктор філософії"
за освітньо-науковою програмою "Екстремальна та кризова психологія",
спеціальності 053 "Психологія"
галузі знань 05 "Соціальні та поведінкові науки"

Харків 2024

Вступ

Програма вступних випробувань для здобуття освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" за освітньо-науковою програмою "Екстремальна та кризова психологія", спеціальності 053 "Психологія" галузі знань 05 "Соціальні та поведінкові науки" розроблена Приймальною комісією Національного університету цивільного захисту України (далі – НУЦЗ України) відповідно до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2024 році, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 06 березня 2024 року №266, Правил прийому на навчання для здобуття вищої освіти в Національному університеті цивільного захисту України в 2024 році, та з врахуванням положень стандарту вищої освіти за спеціальністю 053 "Психологія" галузі знань 05 "Соціальні та поведінкові науки" для другого (магістерського) рівня вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 року № 564.

Метою вступних випробувань є перевірка у вступників рівня знань, умінь, навичок та здібностей до зазначеного виду діяльності.

Вступні випробування включають:

1. співбесіду (для осіб, які здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста) за іншою спеціальністю);
2. вступний екзамен зі спеціальності 053 "Психологія";
3. вступний екзамен з іноземної мови.

Для конкурсного відбору осіб при прийомі на навчання для здобуття ступеня доктора філософії, конкурсний бал обчислюється як сума балів отриманих під час складання вступних екзаменів зі спеціальності та з іноземної мови (англійської, німецької, французької). Екзамен з іншої іноземної мови складається за рішенням вченої ради НУЦЗ України у разі, коли знання цієї мови необхідне для роботи над дисертацією.

До конкурсного балу можуть бути додані додаткові бали за навчальні/наукові досягнення. Порядок додавання додаткових балів визначений у Правилах прийому на навчання для здобуття вищої освіти в Національному університеті цивільного захисту України в 2024 році.

ПРОГРАМА

співбесіди для осіб, які здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста) за іншою спеціальністю

ВСТУП

Співбесіда з вступниками, які здобули ступінь магістра (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліст) за іншою спеціальністю проводиться з метою оцінювання їх спроможності вступати на навчання до ад'юнктури/аспірантури за спеціальністю 053 "Психологія" та займатися підготовкою дисертаційного дослідження.

Співбесіда проводиться в усній формі предметною комісією з використанням двох теоретичних питань. Час на підготовку до усної відповіді складає 20-30 хвилин

За потреби члени предметної комісії можуть задати додаткові (уточнюючі) запитання, зокрема:

- Що стало мотивом (поштовхом) для вирішення питання про зайняття науковою діяльністю та проходження підготовки на третьому рівні вищої освіти як дослідника?

- Які чинники зумовили вибір наукової спеціальності та наукової школи? (актуальність, новизна дослідження тощо).

- Праці яких вітчизняних та зарубіжних науковців використані під час попереднього наукового досвіду?

- Які основні методи дослідження необхідно використовувати у процесі вирішення майбутнього наукового завдання?

- Які очікуються результати та їх значення для науки та практики?

- У чому вступник вбачає актуальність теми наукової роботи?

За результатами співбесіди комісією приймається рішення про допуск або не допуск вступника до участі в наступних вступних випробуваннях.

1. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАТЬ КАНДИДАТА НА НАВЧАННЯ З СПІВБЕСІДИ

Теоретична підготовка кандидата на навчання за результатами відповіді оцінюється за 2-х бальною шкалою за наступними критеріями:

Оцінка	Критерії
рівень знань достатній	Кандидат на навчання повністю, логічно і послідовно надав відповідь на запитання, пов'язуючи теорію з практикою, виявив вміння самостійно аналізувати, узагальнювати і викладати матеріал, не допускаючи помилок.
рівень знань недостатній	Кандидат на навчання засвоїв тільки основний матеріал, не знає окремих положень, допускає неточності у відповіді. Не вміє достатньо чітко сформулювати окремі положення, порушує послідовність у викладанні матеріалу. Має певні труднощі у пов'язанні теоретичного матеріалу з його практичним застосуванням.

2. ПЕРЕЛІК ТЕМ ВІДПОВІДНО ДО ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА СПІВБЕСІДУ

Загальна характеристика організації навчання у вищій школі

- Організація навчально-виховного процесу у вищій школі. Методика сучасних форм організації навчання. Сутність і структура процесу навчання у вищій школі.
- Психолого-педагогічна взаємодія: особливості, проблеми та шляхи їх вирішення.
- Поняття про педагогічну культуру викладача. Рівні розвитку психологічної культури та їх критерії.

Загальне уявлення про психологію як науку

- Описові характеристики психічних явищ. Загальне уявлення про об'єкт і предмет психології, плюралізм підходів до вирішення проблеми предмета психології в сучасній науці.
- Коло завдань, розв'язуваних психологами в різних сферах виробничого, соціального, духовного життя суспільства.
- Галузі психології. Місце психології в системі наук. Психологія як природнича та гуманітарна дисципліна.
- Психологічна наука і психологічна практика: проблеми співвідношення.

Сучасні проблеми, поняття і напрямки психології

- Проблема неусвідомлюваних процесів у психології. Передсвідоме та несвідоме. Методи дослідження несвідомого.
- Поведінка як предмет психології в біхевіоризмі та необіхевіоризмі.
- Цілісний підхід у психології. Метод феноменологічного самоспостереження.
- Гуманістична психологія, основні представники та ідеї.
- Номотетичний підхід у сучасній когнітивній психології.
- Культурно-історичний підхід у психології (Л.С. Виготський).
- Історичний розвиток пізнавальних процесів у роботах О.Р. Лурії.
- Діяльнісний підхід у психології.
- Еволюційні психологічні теорії.
- Індивідуальні особливості людини як суб'єкта діяльності.
- Психологія особистості.
- Психологія суб'єкту пізнання.

Організація наукових досліджень в психології

- Наука як спеціальний вид діяльності.
- Наукові дослідження: типології та класифікації. Методи наукового дослідження. Результат наукової діяльності.
- Характеристика процесу наукового пізнання.
- Академічна етика та академічна доброчесність.
- Базові методи статистичного аналізу результатів психологічних досліджень.

- Проблема вимірювання в психології та кореляційні плани. Психометричні характеристики тестів.
- Психологічний діагноз і психодіагностичний процес.

Основна література:

1. Варій М. Й. Загальна психологія. К.: Центр учбової літератури, 2009. 1007 с.
2. Загальна психологія. Навч. посіб. / Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В. К.: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
3. Загальна психологія. О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук ін.; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. К. : Каравела , 2011. 464 с.
4. Кириленко Т. С. Психологія: емоційна сфера особистості: Навчальний посібник. К.: Либідь, 2007. 256 с.
5. Клименко В. В. Психологія творчості.: Навчальний посібник. К. : Центрнавч. літератури, 2006. 480 с.
6. Копець Л. В. Психологія особистості: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К.: Вид дім. «Києво-Могилянська академія», 2007. 460 с.
7. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навч. посіб. 2-ге вид., допов. К.:Вища шк., 2001. 487 с.
8. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навчальний посібник. К: «Центр навчальної літератури», 2004. 222 с.
9. Основи психології: Підручник / За заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. К. : Либідь, 2002. 630 с.
10. Сергієнко Н.П. Методика викладання у вищій школі: Курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2016. 73 с.
11. Павелків Р. В. Загальна психологія: підручник. К.: Кондор, 2012. 576с.
12. Психологія: Підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук та ін.; за ред. Ю.Л. Трофімова. К.: Либідь, 2001. 560 с. 19
13. Савчин М. В. Загальна психологія: навч. посіб. К.: Академвидав, 2011. 464 с.

Інформаційні ресурси:

1. Бібліотека психологічної літератури: <http://psylib.kiev.ua/>.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : Навчальний посібник [Електронний ресурс]. – К. : Центр учбової літератури, 2007. 968 с. Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/booksbook-113.html>
3. Загальна психологія : Навчальний посібник [Електронний ресурс] / О. П. Сергеєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасека. К. : Центр учбової літератури, 2012. Режим доступу: http://www.collegechnu.cv.ua/images/Books/Nastja/sergeenkova_o_p_zagalna_psihologiya.pdf
4. Загальна психологія : Підручник [Електронний ресурс] / За ред. О. В. Скрипниченко. Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/505-zagalna-psihologiya-skripchenko-ov-.html>

5. Науковий журнал «Проблеми екстремальної та кризової психології»
- Режим доступу <http://dcpn.nuczu.edu.ua/uk/>
6. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
<http://www.nbu.gov.ua/>

Голова предметної комісії

Наталія ОНІЩЕНКО

ПРОГРАМА
вступного екзамену зі спеціальності
053 "Психологія"

ВСТУП

Вступний екзамен зі спеціальності проводиться з метою перевірки та оцінки теоретичної підготовки вступника, встановлення відповідності рівня його знань результатам навчання, визначених у стандарті вищої освіти за спеціальністю 053 "Психологія" галузі знань 05 "Соціальні та поведінкові науки" для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Для проведення вступного екзамену створюється предметна комісія на чолі з головою.

Вступний екзамен проводиться у вигляді тестування, яке складається зі 100 питань. Час на виконання тестових завдань становить шістдесят хвилин.

Для складання екзамену вступник може використовувати ручки, олівці, лінійку, калькулятор. Усі інші матеріали, як то: законодавчі та нормативні акти, методичні матеріали, довідники, словники, записи, конспекти, тощо, а також засоби мобільного зв'язку, будь-які носії інформації – протягом випробування вступникам використовувати суворо забороняється. В разі порушення зазначених вимог, а також при виявленні проявів несамостійного виконання вступниками завдань вступного екзамену, які проявляються, наприклад, у вигляді розмов, підказування, інших видів спілкування, члени екзаменаційної комісії мають право припинити проведення випробування з вступником з виставленням йому загальної незадовільної оцінки.

**1. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ КАНДИДАТА НА НАВЧАННЯ З
ВСТУПНОГО ЕКЗАМЕНУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ**

Рівень знань кандидата на навчання за результатами відповіді оцінюється за стобальною шкалою (від 100 до 200 балів) за такими критеріями:

Кількість правильних відповідей	Кількість балів	Кількість правильних відповідей	Кількість балів	Кількість правильних відповідей	Кількість балів
0-24	0	50	133	76	168
25	100	51	135	77	169
26	101	52	136	78	171
27	103	53	137	79	172
28	104	54	139	80	173
29	105	55	140	81	175
30	107	56	141	82	176
31	108	57	143	83	177
32	109	58	144	84	179
33	111	59	145	85	180
34	112	60	147	86	181
35	113	61	148	87	183
36	115	62	149	88	184

37	116	63	151	89	185
38	117	64	152	90	187
39	119	65	153	91	188
40	120	66	155	92	189
41	121	67	156	93	191
42	123	68	157	94	192
43	124	69	159	95	193
44	125	70	160	96	195
45	127	71	161	97	196
46	128	72	163	98	197
47	129	73	164	99	199
48	131	74	165	100	200
49	132	75	167		

В разі отримання вступником менше 100 балів, вступний екзамен вважається не складеним, а такій особі відмовляється в подальшій участі в конкурсі на зарахування на навчання.

2. ПЕРЕЛІК ТЕМ ВІДПОВІДНО ДО ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ВСТУПНИЙ ЕКЗАМЕН ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

1. Реформа вищої освіти в Україні.
2. Організація навчально-виховного процесу у вищій школі (кредитно-модульна система).
3. Методи та форми організації навчального процесу у вищій школі.
4. Психолого-педагогічна культура сучасного викладача.
5. Сутність, функції педагогічної комунікації.
6. Психологічні бар'єри в процесі спілкування.
7. Основи педагогічної майстерності сучасного викладача.
8. Шляхи розвитку педагогічної майстерності викладача.
9. Стратегія поведінки викладача у конфліктних ситуаціях.
10. Профілактика та вирішення педагогічних конфліктів.

Рекомендована література

- Білан Л.Л. *Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник.* Ніжин: ПП Лисенко, 2010. 399 с.
- Козлова Г.М. *Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник.* Одеса: ОНЕУ, ротапінт, 2014. 200с.
- *Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник / В. В Каплінський.* Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015. 224 с.
- 4. Нагаєв В. М. *Методика викладання у вищій школі.* К. : ЦУЛ, 2007. 232 с.
- *Основи організації та методики викладання у вищій школі: навч. посіб. / В. Т. Білоус, Л. І. Горюнова, А. В. Цимбалюк, С. Я. Цимбалюк.* Ірпінь: Акад. ДПС України, 2001. 144 с.

• Сергієнко Н.П. *Методика викладання у вищій школі: Курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2016. 73 с.*

11. Психологія впливу: загальна характеристика.
12. Фактори і закономірності психологічного впливу на особистість.
13. Основні методи здійснення впливів: загальні правила, класичні прийоми.
14. Вплив як маніпуляція: причини, передумови, корені маніпуляції.
15. Нейролінгвістичне програмування як метод впливу на особистість та групу.
16. Вплив у різних сферах життєдіяльності.
17. Психологія масової поведінки.
18. Теорії захисту від впливів.
19. Методи захисту від маніпулятивних впливів.
20. Проблеми захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу.

Рекомендована література

- Варій М. Й. *Психологічний захист особистості // Загальна психологія : підручник – Режим доступу : <http://textbooks.net.ua/content/view/5574/47/>. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : “Центр учбової літератури”, 2007. – 968 с.*
  - Гуменюк О. *Концепції психологічного впливу в сучасній психології // Психологія і суспільство. – 2003. – № 1. – С. 34-90.*
  - Гуменюк О. *Психологія взаємостосунків: від переконання до впливу // Психологія і суспільство. – 2006. – № 1. – С. 142-149.*
  - Москаленко В.В. *Соціальна психологія. Підручник. Видання 2-ге, виправлене та доповнене – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 688 с.*
  - Олійник В. В. *Спілкування як комунікативний феномен: соціально-психологічні аспекти // Питання психології. – Вісник Національного університету оборони України. – № 2 (33). – 2013.*
  - Орбан-Лембрик Л.Е. *Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн.2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. – К.: Либідь, 2006. – 560 с.*
  - Орбан-Лембрик Л.Е. *Психологія міжособистісного впливу // Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: Підручник: У 2 кн. Кн.1: Соціальна психологія особистості і спілкування. – К.: Либідь, 2004. – 576 с. – С.521-544.*
  - Татенко В. *Соціальна психологія впливу : [монографія] / В. Татенко ; Акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології – К. : Міленіум, 2008. – 215 с.*
21. Суть ефективної мотивації.
  22. Змістовні і процесуальні теорії мотивації.
  23. Зміни в системі стимулювання персоналу
  24. Системний підхід в організаційному просторі.
  25. Основи корекції емоційно-вольової сфери.
  26. Цінності як елемент мотивації персоналу.

27. Коучинг як система організації персоналу
28. Колесо балансу як система мотивації персоналу
29. Я реальне та Я-ідеальне в діяльності особистості.
30. Навички розподілу часу і делегування повноважень.

Рекомендована література

• Гурієвська В. Коучинг як прикладна технологія державного управління / В. Гурієвська // Вісник Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – 2011. – Вип. 1. – С. 32–39. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vnadu_2011_1_6.pdf.

• Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1998. – 224 с.

• Жуковська В. М. Система оцінки та напрями підвищення ефективності управління персоналом / В. М. Жуковська // Вісник Донець. держ. ун-ту економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Вип. 4. – Ч.1. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2009. – С. 101–111.

• Коберник Л. О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості. Наука і освіта / Л. О. Коберник // Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України. – 2008. – № 4-5. – С. 28–33.

• Лев Н. Ю. Моделі коучингу: характеристика та особливості застосування / Н. Ю. Лев, Р. Д. Бала // Вісник Нац. ун-ту "Львів. політехніка" : зб. наук. пр. – 2012. – № 727. – С. 76–81.

• Логвиновський Є. І. Функціональна та змістова сутність коучингу на підприємстві / Є. І. Логвиновський // Європ. вектор екон. розвитку : зб. наук. пр. – 2012. – № 2 (13). – С. 297–301.

• Носенко Э. Л. Трансформация ценностных ориентаций молодежи на современном этапе развития общества (Психологический аспект) / Э. Л. Носенко, Н. В. Фролова. – Днепрпетровск :

• Hawkins P. Coaching, Mentoring and Organizational Consultancy / P. Hawkins, N. Smith, 2007. – 368 p.

• Stone F. M. Coaching, Counseling & Mentoring : How to Choose & Use the Right Technique to Boost Employee Performance / F. M. Stone. – AMACOM, 2007. – 135 p.

31. Зарубіжний досвід формування системи мотивації праці в організаціях.

32. Особливості провідних мотивів співробітників організації.

33. Довіра до керівництва і професійна мотивація персоналу.

34. Психологічні особливості різних стилів керівництва.

35. Лідерство в управлінні персоналом.

36. Психологічні особливості ділового спілкування.

37. Організація та проведення ділової бесіди.

38. Адаптація співробітників в організації.

39. Професійна комунікація.

Рекомендована література

- Балабанова Л. В. *Управління персоналом : підруч. [з грифом МОН] / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – К. : ЦУЛ, 2011. – 468 с.*
- Герберт Д., Розенитиль фон Л. *Организационная психология. Человек и организация / Д. Герберт, фон Л. Розенитиль. – Харьков : [б. и.], 2006. – 420 с.*
- Карамушка Л.М. *Психологія управління: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів інститутів післядипломної освіти. - К.: Міленіум, 2003. - 344 с.*
- Карамушка Л.М. *Актуальні проблеми психології управління та організаційної психології – К.: Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 2003. – 56 с.*
- *Организационная психология / под ред. Г. В. Суходольского. – Харьков: Издательство : Гуманитарный Центр, 2004. – 456 с.*
- *Технології роботи організаційних психологів. / За науковою редакцією Л.М.Карамушки. - К., 2005. – 359 с.*
- Хміль Ф. І. *Управління персоналом : підручник [з грифом МОН]/ Хміль Ф. І. – Київ : Академвидав, 2006. – 488 с.*

40.Здоров'я як провідна наукова категорія. Основні принципи формування та підтримки здоров'я людини.

41. Здоровий спосіб життя, його сутність та складові.

42. Поняття про фізичне, психічне та психологічне здоров'я людини, їх сутність та сучасні підходи до їх оцінки.

43. Біологічні ритми в живих системах. Біологічні ритми як система адаптацій людини до змін оточення.

44.Природне оздоровлення організму людини шляхом раціонального харчування, фізичного навантаження та загартовування.

45.Саморегуляція стану та поведінки в забезпечені здоров'я людини

46. Основні шляхи розвитку особистості професіонала .

47.Поняття професійного стресу та причини його виникнення.

48.Професійне довголіття та шляхи його продовження.

49.Модель професійного розвитку та кар'єрного зростання особистості.

Рекомендована література

- Афанасьєва Н. Є. (у співавторстві) *Соціально-психологічні чинники збереження психологічного здоров'я працівників ДСНС: монографія .Харків: ХНАДУ, 2016. 260 с.*
- Болтівець С. І. *Педагогічна психогігієна: теорія та методика: [монографія] / С. І. Болтівець. – К. : Редакція —Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України, 2000. – 302 с.*
- Бондаренко А. Ф. *Психологическая помощь: теория и практика / К. : Укртехпрес, 1997. – 216 с.*
- Вороненко Ю.В., Зоріна С.М. *Здоров'я населення / Соціальна медицина та організація охорони здоров'я: [підручник для студ. вищих навч. закл. III-IV рівнів акредитації]; під ред. Ю.В. Вороненка, В.Ф.Москаленка. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2000. – С. 32 – 41.*

- *Галецька І., Сосновський Т. Психологія здоров'я: теорія і практика. Л. : Вид. центр ЛНУ ім.І. Франка, 2006. – 338 с.*
- *Корнієнко О. В. Безпека життєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді: [монографія] / О. В.Корнієнко. – К. : Київський університет, 2004. – 264 с.*
- *Коцан І.Я., Ложкін Г.В., Мушкевич М. І. Психологія здоров'я людини: [за ред. І. Я. Коцана]. – Луцьк : РВВ —Вежа|| Волин.нац. ун-ту імені Лесі Українки, 2009. – 316 с.*
- *Лісова О. С. Психологія здоров'я: [навчально-методичний посібник]. – Чернівці : Рута, 2001. – 201 с.*
- *Савчин М. В. Духовний потенціал людини / М. В. Савчин. – Івано-Франківськ : Вид-во —Плай|| Прикарпатського ун-ту, 2001. – 203 с.*

50. Екстремальна ситуація, надзвичайна ситуація, криза: визначення, класифікація, співвідношення понять.

51. Психологія тероризму.

52. Організаційні аспекти надання екстреної психологічної допомоги в надзвичайних ситуаціях.

53. Відстрочені реакції на травматичний стрес. Посттравматичний стресовий розлад.

54. Загальні підходи до психотерапії ПТСР.

55. Суїцидальна поведінка.

56. Реакції горя та психологічна допомога на різних етапах горювання

57. Психосоматичні реакції та особливості роботи із ними

58. Особливості переживання горя дітьми.

59. Основні етичні принципи роботи психолога в надзвичайній ситуації.

Рекомендована література

• *Оніщенко Н. В. Екстрена психологічна допомога постраждалим в умовах надзвичайної ситуації: теоретичні та прикладні аспекти: монографія. Харків: «Право», 2014. 584 с.*

• *Кризова психологія : Навч. посіб. / Ю.В. Александров, Л.О. Гонтаренко, О.П. Євсюков та ін., За заг. ред. проф. О.В. Тімченка ; ред. О.В. Тімченко . — Х. : НУЦЗУ, КП "Міська друкарня", 2010 . — 383 с.*

• *Екстремальна та кризова психологія : Термінологічний словник ; За заг. ред. О.В. Тімченка . — Х. : ХНАДУ, НУЦЗУ, 2010 . — 291 с.*

• *Психологія суїцидальної поведінки : Посіб. / Д.В. Лебедев, О.О. Назаров, В.П. Садковий та ін. ; За заг. ред. О.В. Тімченка, ред. О.В. Тімченко . — Х. : УЦЗУ, 2007 . — 129 с.*

ПРОГРАМА

вступного екзамену з іноземної мови

Інтеграція України в європейський простір вищої освіти висуває нові вимоги щодо встановлення національних параметрів викладання/вивчення іноземної мови, зазначених у Загальноєвропейських рекомендаціях із мовної освіти (*Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment*, скорочено — *CEFR*), які Рада Європейського союзу рекомендувала використовувати для валідації рівнів знань іноземної мови своєю резолюцією в листопаді 2011 р.

Відповідно до частин четвертої та п'ятої статті 54 Закону України "Про вищу освіту" Кабінет Міністрів України вніс зміни до постанови № 567 "Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника" від 24 липня 2013 р. ("Офіційний вісник України", 2013 р., № 64, с. 23–28). Цей порядок висуває нові вимоги до працівників закладів вищої освіти у частині мовної підготовки та методів оцінювання її рівня. Вчене звання доцента або професора присвоюється тим працівникам закладів вищої освіти і наукових установ, які мають сертифікат, що підтверджує володіння іноземною мовою на рівні, не нижчому від рівня B2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти. Відповідно випускник закладу вищої освіти, який має намір будувати науково-педагогічну кар'єру, повинен володіти іноземною мовою на рівні, не нижчому від B2. Відповідно цей рівень доцільно виявляти вже на етапі вступу до магістратури та ад'юнктури.

Усі, хто вивчає іноземну мову, відповідно до CEFR розподіляються на шість рівнів: A0 – нульовий рівень (особа щойно почала вивчати мову); A1 – початківець; A2 – передпороговий рівень; B1 – пороговий, середній рівень; B2 – пороговий просунутий рівень, вищий від середнього; C1 – досвідчений, професійний користувач; C2 – досконалий рівень володіння. Рекомендаціями передбачено, що вступник здатен на кожному рівні виконувати такі види діяльності: писати, читати, слухати й говорити.

Рівень B2 має особа, яка розуміє основні ідеї складних текстів на абстрактні й конкретні теми, зокрема ті, що стосуються її спеціалізації; може взаємодіяти з певною мірою побіжності та безпосередності з носіями мови без напруження для кожної зі сторін; уміє робити чіткі, детальні повідомлення з широкого кола питань і може викласти свій погляд на певну проблему, показати переваги та недоліки різних тверджень. Це передбачає наявність певних знань і вмінь:

I. Мовні знання:

- розмаїтий словниковий запас, що є необхідним для спілкування в побутовому, академічному й професійному середовищі;
- володіння граматичними конструкціями, необхідними для гнучкого висловлення відповідних причинно-наслідкових зв'язків, відношень і понять, а також для розуміння й створення текстів різного стилю (уживання артиклів, прийменників і сполучників, часи дієслів,

модальні дієслова, герундій та інфінітив, однина та множина іменників, ступені порівняння прикметників тощо);

- опанування правил синтаксису й пунктуації, які дозволяють розпізнавати й створювати різноманітні за стилем усні та письмові висловлювання (порядок слів у реченні, узгодження підмета й присудка, підрядні речення, умовні речення, розділові знаки тощо).

II. Мовленнєві знання й уміння:

1. Аудіювання:

- розуміти основні ідеї та розпізнавати відповідну інформацію в ході обговорень, дебатів, бесід побутового, публіцистичного, ділового та професійно орієнтованого характеру;
- розуміти повідомлення та інструкції в академічному й професійному середовищі;
- розуміти наміри мовців і комунікативні наслідки їхніх висловлювань;
- визначати позицію й точку зору мовців.

2. Говоріння:

- реагувати на основні ідеї та розпізнавати суттєво важливу інформацію під час дискусій, бесід, що пов'язані з навчанням і фаховою діяльністю;
- володіти лексичним мінімумом, необхідним для ділових контактів;
- чітко аргументувати свою думку щодо актуальних тем в академічному та професійному житті;
- володіти мовним етикетом спілкування (моделі звертання, ввічливості, вибачення, прохання, висловлення згоди/незгоди з позицією співрозмовника тощо);
- виступати з підготованими презентаціями щодо широкого кола тем академічного й професійного спілкування;
- продукувати чіткий і детальний монолог із широкого кола тем, пов'язаних із побутом, навчанням, фаховою діяльністю.

3. Читання:

- розуміти автентичні тексти загальної тематики, а також пов'язані з навчанням та фахом;
- розуміти головну ідею й знаходити необхідну інформацію в неадаптованих текстах із наукової літератури (зокрема за фахом) і публіцистики;
- розуміти автентичну кореспонденцію (листи, факси, електронні повідомлення тощо), інструкції, пояснення до графіків та діаграм, рекламні повідомлення.

4. Письмо:

- писати анотації до неадаптованих технічних текстів за фахом;
- здійснювати реферування автентичної літератури, зокрема за фахом;
- готувати тексти доповідей, презентацій, використовуючи автентичні матеріали;

- писати зрозумілі, деталізовані тексти різного стилю та тематики, пов'язані з особистою й професійною сферами;
- оформляти особисту й ділову кореспонденцію;
- створювати резюме, заповнювати бланки документів із високим ступенем лексичної та граматичної коректності.

На сьогодні існує певна різниця в співставленні рівнів інших міжнародних оцінювальних систем зі шкалою CEFR. Різні загально визнані у світі мовні сертифікати мають власні системи балів, але загалом існує чітке співвідношення рівня B2 із такими показниками міжнародних іспитів: з англійської мови CAE – 45-59 балів; FCE – рівні B та C; IELTS – 5-6,5 балів; [TOEFL](#) – 57-86 балів; із німецької мови Goethe-Zertifikat – B2, [ZDfB](#).

Запропонована програма має на меті наблизити вступний іспит до ад'юнктури до вказаних міжнародних іспитів і за структурою, і за рівнем складності, і за принципами оцінювання. Змістове наповнення іспиту розроблене з урахуванням специфіки фаху працівника служби цивільного захисту й дає можливість охопити зокрема й тематику навчального курсу "Іноземна мова".

Структура екзамену

Формат вступного іспиту до ад'юнктури відповідно до вимог рівня володіння іноземною мовою B2 Загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти охоплює всі види мовленнєвої діяльності й складається з чотирьох модулів: *Listening* (аудіювання), *Reading* (читання), *Writing* (письмо) і *Speaking* (говоріння). Загальна тривалість іспиту – 2 години 45 хвилин.

1. Listening (аудіювання). Містить 40 запитань, на виконання яких відведено 30 хвилин. Вступник прослуховує 4 аудіозаписи, кожен із яких є складнішим за попередній, водночас читаючи тестові запитання й даючи відповіді на них. Після закінчення прослуховування запису кандидатам надають додаткові 10 хвилин, щоб перенести відповіді в екзаменаційний лист. Тематика матеріалів цього модуля пов'язана зі щоденним побутовим спілкуванням, освітою та професійною діяльністю, вони представляють і монологи, і діалоги.

2. Reading (читання). Містить 40 запитань, тривалість — 60 хвилин. Кандидатові пропонують три тексти публіцистичного та наукового стилів обсягом 650–100 слів кожен, узяті з газет, журналів, Інтернету й фахової літератури, у яких потрібно знайти відповіді на подані екзаменаційні запитання.

3. Writing (письмо). Складається з двох завдань, на виконання яких відведено 60 хвилин. Перше завдання передбачає написання листа заданого типу (прохання, пропозиція, запит тощо) не менш ніж на 150 слів, друге — написання власного висловлювання обсягом не менш ніж 250 слів на запропоновану тему. Таким чином оцінюють, по-перше, здатність кандидата вести особисте листування, отримувати й надавати інформацію, висловлювати бажання, прохання, скарги тощо, а по-друге, уміння

формулювати проблему й знаходити її рішення, представляти й доводити свою думку, оцінювати й оскаржувати запропоновані судження, очевидні факти тощо.

4. Speaking (говоріння). Являє собою інтерв'ю з екзаменатором, яке складається з трьох частин і триває близько 15 хвилин. У цьому модулі оцінюють здатність кандидата ефективно спілкуватися англійською мовою. До уваги беруть швидкість мовлення, правильну послідовність висловлювання думок, багатство словникового запасу, доречність і правильність уживання граматичних форм, вимову.

Частина 1 (4–5 хв). Кандидат та екзаменатор відрекомендовуються один одному. Потім кандидат відповідає на загальні запитання про себе, свою оселю / сім'ю, навчання / роботу, інтереси тощо.

Частина 2 (4–5 хв). Кандидат отримує картку із завданнями з підказками й повинен висловитися на певну тему. Йому дають 1 хвилину для підготовки; за бажанням вступник може зробити певні помітки на аркуші паперу, написати план тощо. Розповідь має тривати 1–2 хвилини. Потім екзаменатор ставить 1–2 запитання за темою картки.

Частина 3 (4–5 хв). Екзаменатор і кандидат починають обговорення більш абстрактних проблем стосовно теми, порушеної в частині 2. Обговорення триває 4–5 хвилин.

Отже, загалом іспит перевіряє всі аспекти володіння англійською мовою. Знання з граматики не оцінюють напряму, а перевіряють під час виконання модулів із письма й говоріння.

Теми для інтерв'ю:

1. Розкрийте сутність поняття "психологічна проблема".
2. Що є змістом діяльності кризової психології?
3. Які принципи є основними при наданні постраждалому екстреної психологічної допомоги?
4. Яку ситуацію називають критичною?
5. Назвіть основні ознаки кризової події.
6. Що є психічною травмою?
7. У чому полягає психологічний зміст переживання?
8. У чому полягає сутність психологічної допомоги постраждалим?
9. Які є види психологічної допомоги?
10. У чому полягає головний принцип психологічної допомоги?
11. Дайте характеристику типологічних схем суїцидальних проявів
12. Назвіть основні фактори, що визначають суїцидальну небезпеку.
13. У чому полягає сутність психологічної допомоги при потенційному суїциді?
14. Назвіть основні психологічні фактори наркотичної залежності.
15. У чому полягає психологічна допомога наркозалежному?
16. Назвіть основні ознаки екстреної психологічної допомоги, а також її мету та зміст.
17. Назвіть правила надання екстреної психологічної допомоги .
18. Що забороняється робити кризовому психологу під час надання невідкладної психологічної допомоги постраждалим?

19. Які види робіт виконує кризовий психолог у зоні надзвичайної ситуації?
20. В які групи розподіляються психологи для надання допомоги постраждалим та які основні функції вони виконують?
21. Що потрібно знати психологу при роботі з людиною, яка переживає горе втрати?
22. Наведіть основні правила спілкування з тим, хто втратив близьку людину.
23. Поясніть специфіку надання психологічної допомоги людині на кожній зі стадій переживання горя.

Критерії оцінювання вступного випробування

Вступники отримують оцінки за кожен компонент іспиту за 9-бальною шкалою, за основу якої взято шкалу міжнародного іспиту IELTS. Загальна оцінка за весь іспит є середнім арифметичним округленим значенням за результатами кожного з модулів.

Модулі з аудіювання та читання містять по 40 завдань. Кожне правильно виконане завдання приносить вступникові 1 бал. Відповідно максимально можна набрати по 40 балів. Оцінювання за 9-бальною шкалою здійснюють на підставі загальної кількості балів, набраних у кожному модулі¹:

1. Listening (аудіювання)

Кількість правильних відповідей	Оцінка за 9-бальною шкалою
1	1
2–3	2
4–9	3
10–16	4
17–24	5
25–32	6
33–37	7
38–39	8
40	9

2. Reading (читання)

Кількість правильних відповідей	Оцінка за 9-бальною шкалою
1	1
2–3	2
4–9	3
10–15	4
16–22	5
23–28	6
29–35	7
36–39	8
40	9

¹ Під час розробки цієї системи за основу взяті критерії оцінювання іспиту IELTS.

Кожне із завдань *модуля з письма* оцінюють безпосередньо за 9-бальною шкалою, виходячи з чотирьох параметрів: *зміст* (наскільки повно вступник виконав поставлене завдання), *послідовність викладу думки* (наскільки зрозуміло викладає думки), *лексичне розмаїття й грамотна побудова висловлювання* (правильність і різноманітність граматичних конструкцій). Відповідно оцінка може бути знижена, якщо вступник:

- відхилився від теми;
- не відповідає на якесь із запитань у завданні;
- хаотично викладає думки;
- кілька разів повторює ту саму ідею;
- переписує слова й фрази із завдання;
- складає громіздкі речення;
- використовує багато зворотів, нетипових для англійської мови;
- недоречно користується лексикою або вживає неправильні форми слів;
- через неправильне написання змінює значення слова;
- використовує україномовну структуру речень;
- припускається орфографічних та пунктуаційних помилок.

Критерії оцінювання письмових завдань

Оцінка за 9-бальною шкалою	Зміст	Послідовність викладу думки	Лексичне розмаїття	Грамотна побудова висловлювання
9	Повна відповідь на поставлене запитання з повним обґрунтуванням	Зосередженість на викладі думки; правильний поділ тексту на абзаци	Використання великого обсягу лексики й фразеології, наявність незначних помилок («описок»)	Використання розмаїття граматичних конструкцій, наявність незначних помилок («описок»)
8	Повна відповідь на поставлене запитання з гарним, але неповним обґрунтуванням	Незначні відхилення від логічного викладу думки, не зовсім доречний поділ на абзаци	Використання значного обсягу лексики й фразеології, наявність незначних помилок у слововживанні й написанні слів	Використання розмаїття граматичних конструкцій, незначні помилки та окремі не зовсім доречні граматичні конструкції

7	<p>Наявна відповідь на всі запитання завдання й чітка точка зору, однак може простежуватися тенденція до надмірного узагальнення або деякі ідеї можуть залишатися не до кінця розкритими</p>	<p>Інформація організована логічно із використанням відповідних мовних засобів зв'язку, хоча їх застосування може бути не завжди доречним; кожен абзац відповідає певній мікротемі</p>	<p>Використання достатнього обсягу лексики, однак деякі слова та фразеологізми можуть бути стилістично недоречними; можуть бути наявні спорадичні помилки в слововживанні, написанні та/або словотворенні</p>	<p>Використання розмаїття складних конструкцій, однак із наявністю поодиноких граматичних і пунктуаційних помилок</p>
6	<p>Деякі питання розкриті у висловлюванні більшою мірою, ніж інші, позиція щодо теми та провідні ідеї висловлені нечітко</p>	<p>Наявні порушень у викладі думки, деякі речення не несуть смислового навантаження, зв'язок між окремими думками прослідковується нечітко; поділ на абзаци наявний, але не завжди логічний</p>	<p>Використання обсягу лексики, достатнього для відповіді на завдання; недоречне використання фразеології, помилки у написанні й будові слів, які, проте, не заважають сприйняттю змісту</p>	<p>Змішування простих і складних речень; граматичні й пунктуаційні помилки, які, проте, не заважають сприйняттю змісту</p>
5	<p>Відповідь до завдання є частковою; висловлена певна точка зору, однак її обґрунтування є не зовсім доречним; наявні основні ідеї, однак нерозвинені</p>	<p>Інформація організована, однак наявні логічні порушення в розвитку думки; текст може не поділятися на абзаци або поділятися недоречно</p>	<p>Використання обмеженого обсягу лексики, який мінімально відповідає змісту висловлювання; спорадичні помилки в написанні слів створюють труднощі для</p>	<p>Використання обмеженого набору граматичних конструкцій; наявність незначної кількості складних речень із помилками в будові; спорадичні</p>

			сприйняття	граматичні та пунктуаційні помилки створюють труднощі для сприйняття
4	Тема розкрита мінімально, точка зору незрозуміла; наявні певні основні ідеї, але їх важко виділити в тексті	Наявна інформація не впорядкована логічно, важко простежити розвиток думки; текст може не поділятися на абзаци або поділятися недоречно	Використання лише базового словникового запасу; ті самі слова й фрази повторюються; значна кількість лексичних і словотвірних помилок може спричиняти незрозумілість тексту	Використання надзвичайно обмеженої кількості граматичних конструкцій; неправильно побудовані речення переважають; велика кількість пунктуаційних помилок
3	Неточне сприйняття завдання; відсутня чітка точка зору; наявні кілька ідей, які здебільшого нерозвинуті	Відсутня логічна організація викладу думок, використані засоби зв'язку речень можуть не відповідати логічному зв'язку окремих думок	Використання дуже обмеженого обсягу лексики; велика кількість помилок у написанні й словотворенні, яка майже цілком порушує розуміння	Значна кількість помилок у простих граматичних конструкціях, ігнорування пунктуаційних норм, що майже цілком порушує розуміння
2	Висловлювання лише частково пов'язане з темою; не висловлена власна точка зору; може бути наявна спроба представити одну-дві ідеї,	Наявна слабка спроба створити зв'язний текст за допомогою мовних засобів зв'язку	Використання надзвичайно обмеженого обсягу лексики, значна кількість орфографічних та словотвірних помилок	Відсутність правильно побудованих простих речень; часте використання замість речень фраз

	але вони нерозвинені			
1	Висловлювання абсолютно непов'язане з темою завдання	Повідомлення абсолютно незв'язне	Правильне використання лише окремих слів	Нездатність правильно будувати жодні типи речень
0	Не написано жодної відповіді до завдання			

Модуль із говоріння також оцінюють за 9-бальною системою за чотири параметрами: *зміст, послідовність викладу думки, лексичне розмаїття, грамотна побудова висловлювання*. Оцінювання відбувається загалом за тією самою шкалою, що запропонованою для письмового висловлювання, однак у критерії «послідовність викладу думки» відсутні вимоги щодо поділу висловлювання на абзаци; в ракурсі лексичного розмаїття замість написання оцінюють вимову слів, а грамотна побудова усного висловлювання передбачає увагу до виразності, гарного темпу мовлення й правильної постановки логічних наголосів.

Таблиця відповідності результатів вступного іспиту до ад'юнктури за різними шкалами

Сума балів за 9-бальною шкалою	Рівень володіння мовою за CEFR	Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Оцінка за національною шкалою
8,5–9	C2	90–100	A	відмінно
7–8	C1	80–89	B	добре
5,5–6,5	B2	65–79	C	
4–5	B1	55–64	D	задовільно
3–3,5	A2	50–54	E	
2–2,5	A1	35–49	FX	незадовільно
1	A0	1–34	F	

Рекомендована література

1. Іноземна мова для міжнародних тестів TOEFL та IELTS. Методичні рекомендації / Укл. О.О. Старова. Харків: НУЦЗУ, 2017. 48 с. (бібліотека НУЦЗУ).
2. Jenny Dooley, Virginia Evans. Grammarway 4. Student's Book. UK: Express Publishing, 2018.
3. Margaret Matthews, Katy Salisbury. Expert IELTS 7.5. Student's Resource Book. Longman (Pearson Education), 2017. 144 p.
4. Margaret Matthews, Katy Salisbury. IELTS. Practice Tests Plus 3 (+ key and CD) Longman (Pearson Education), 2017. 120 p.

5. Rawdon Wyatt. Check Your Vocabulary for TOEFL. Macmillan Ltd, 2016. 128 p.
6. Dr. Lin Lougheed. Writing for the TOEFL iBT, 6th Edition (+ CD-ROM). Barron's Educational Series. Barron's Test Prep, 2017. 320 p.
7. English Grammar in Use. Murphy R. Cambridge University Press 1994.
8. Eric H. Glendinning, John Mc Ewan. Basic English for Computing. Oxford University Press. 1999.
9. Eric H. Glendinning, John Mc Ewan. Information Technology. Oxford University Press, 2003.
10. Eric H. Glendinning, John Mc Ewan. Oxford English for Electronics. Oxford University Press. 1993.
11. Eric H. Glendinning, Norman Glendinning. Electrical and Mechanical Engineering. Oxford University Press, 1995.
12. Getting on in English (Intermediate) / За ред. І. Байбакової, О. Гасько, М. Федоришина. — Л. : Бескид Біт, 2008. — 251 с.
13. Getting on in English (Upper-Intermediate) : Sociology, Social Work, Culture, Energetics, Control Systems, Mechanical Technology, Transport, Architecture, Geodesy : Спілкуємося англійською мовою (вищий рівень) / За ред. І. Байбакової, О. Гасько, М. Федоришина. — Л. : Растр-7, 2009. — 213 с.
14. Getting on in English (Upper-Intermediate) : Technical Translation, Mathematics, Electronics, Radioengineering, Telecommunications, Computing, Automation, Metrology, Chemistry, Civil Engineering, Water Supply) : Спілкуємося англійською мовою (вищий рівень) / За ред. І. Байбакової, О. Гасько, М. Федоришина. — Л. : Растр-7, 2009. — 169 с.
15. Getting on in English : Спілкуємося англійською мовою / За ред. П. Корнес та Н. Гайдук. — Л. : БаК, 1998. — 276 с.
16. John Eastwood. Oxford Practice Grammar with Answers. Oxford University Press, 2002.
17. Keith Boeckner, P. Charles Brown. Oxford English for Computing. Oxford University Press, 1994.
18. Language Reference for Business English. Nick Brieger, J. Comfort 1992.
19. Longman Business English. Strutt R. Longman 1995.
20. Michael McCarthy, Felicily O'Dell English Vocabulary in Use. Cambridge University Press, 2002.
21. Pilbeam Adrian. Market Leader. International Management, Longman, 2003.
22. Shpak V.K. English for Economists and Businessmen. Kyiv, Vyscha Shkola, 2003.
23. Stuart Redman. English Vocabulary in Use (pre-intermediate and intermediate). Cambridge University Press, 2002.
24. Technical Writing and Professional Communication For Nonnative Speakers of English. N. Huckin, Leslie A. Olsen. Copyright 1991 by Mc Graw- Hill, Inc.
25. Writing for the Technical Professions. Kristin R. Woolever, Longman, 1999.